

Jakten på den glömda historien och Hälsning till framtiden

Lärrarhandledning

Skriven av Anna Klockar och Mia Vestman

Introduktion

Lärrarhandledningen utgår från två programserier:

Tv-serien *Jakten på den glömda historien*

Radioserien *Hälsning till framtiden*

Radioseriens avsnitt följer upp tv-seriens handling. Lärrarhandledningen presenterar också ett samarbete mellan UR och Nordiska museet – Mitt liv.

Lärrarhandledningen innehåller flera tillvägagångssätt att arbeta med programmen i klassrummet:

- Arbeta utifrån temat *Mitt liv*. Eleverna får genom olika uppgifter skildra vad det innebär att leva i vår samtid. De får också möjlighet att bidra till framtida forskning med sina berättelser, i samarbete med Nordiska museet.
- Arbeta med en eller flera mindre uppgifter som passar alla program.
- Arbeta ämnesövergripande i ett värdegrundsarbete om barns rättigheter utifrån barnkonventionens artiklar.
- Arbeta med avsnittsspecifika delar utifrån fyra olika områden.

HUR vill du jobba i klassrummet med eleverna?

Jag vill arbeta...

...med temat Mitt liv – sida 6-7

...med uppgifter som passar alla program – sida 9-11

...med avsnittsspecifika uppgifter – sida 13-20.

Syfte och mål

Hur berättar vi för unga personer att de är en del av historien och att historien är en del av dem? I tv-serien *Jakten på den glömda historien* och radioserien *Hälsning till framtiden* reser vi i tiden när historiska fenomen skildras ur barnens perspektiv. Programmen tar avstamp i historiska skeenden med en tydlig anknytning till samhällsfrågor såväl då som nu. Syftet är att stärka elevernas historiemedvetenhet; att ge förutsättningar att förstå historiens betydelse för vår samtid och att förstå att de själva är en del av historien. Men också att uppmärksamma samhällsfrågor ur barnens perspektiv, som deras rättigheter både nu och då.

Alla människor har i alla tider brottats med funderingar och problem kopplade till olika delar av vardagen och livet. Med dessa program får eleverna uppleva likheter mellan nutid och dåtid vilket leder till igenkänning och delaktighet. Målet är att eleverna ska kunna använda sig av historien och andra personers minnen för att hitta sitt eget sammanhang och bli medvetna om sin egen betydelse i historiens kollektiva minne. Att glömma är att förlora en bit av sin identitet, därför fyller varje minne en viktig funktion.

Kopplingar till Lgr11 finns på sida 21 och i programbeskrivningarna nedan. Seriernas primära målgrupp är elever i årskurs 3-6.

Om programserierna

Programmen bygger på forskning om barns historia och verkliga levnadsöden i Sverige. Medan tv-serien är mer äventyrsbetonad ger radioprogrammen ytterligare fakta och information samt följer upp och fördjupar handlingen från tv-programmen. Seriernas respektive avsnitt fungerar såväl fristående som tillsammans.

- *Jakten på den glömda historien* (tv) handlar om hur barn har haft det i Sverige från 1890 fram till 1984. Varje avsnitt inleds med en vardaglig händelse i nutid från huvudpersonen Fabellas liv. Denna kopplas i programmet till en historisk händelse där Fabella reser tillbaka i tiden och träffar barn med utmaningar knutna till den tid och situation de lever i.
- *Hälsning till framtiden* (radio) är en förlängning av tv-programmen och bygger på brev skrivna av barn som levde förr. I varje avsnitt förflyttas lyssnaren till en annan tid där ett barn berättar om sitt liv med bekymmer, glädjeämnen och tankar om framtiden.

Programmets teman tar avstamp i vår historia, från 1800-tal till 1980-tal, för att förstå hur historisk tid och nutid samspelar. Allt berättat ur barnens perspektiv.

1. År 1890 – Sjukdomar och folktro. Religiösa tolkningar, konsekvenser av fattigdom och bristande tillgång till utbildning och hälsovård.
2. År 1984 – Musik och symboler. Sociala roller och normer i vänskapsrelationer, familj och samhälle, kultur, identitet och kön.
3. År 1974 – Arbetskraftsinvandring. Olika levnadsvillkor, demokrati och konsekvenser av diskriminering.

4. År 1907 – Barnauktion. Olika levnadsvillkor, mänskliga rättigheter, synen på barn och barns rättigheter och ställning i samhället.
5. År 1957 – Feriebarn och ungdomskultur. Olika levnadsvillkor, kultur, identitet och kön. Vikten av historiska källor såsom den muntliga berättelsen och fotografier.
6. År 1969 – Månen och gruvstrejken. Demokrati, jämställdhet och olika levnadsvillkor. Frågor om sociala roller och normer i familj och samhälle.
7. År 1910 – Statare. Olika levnadsvillkor och konsekvenser av ohälsa och fattigdom.
8. 1980 – Klimatdemonstration. Demokrati, politiska idéer, miljö och hållbar utveckling. Frågor om identitet och normer i vänskapsrelationer.
9. 1939 – Krigsbarn och finska vinterkriget. Flykt, olika levnadsvillkor och kultur. Vikten av historiska källor såsom den muntliga berättelsen
10. Sista resan – Fabella är fast i 1939. Kamp mellan glömskan och minnet. Barns utsatthet, flykt, kultur och olika levnadsvillkor.

Om lärarhandledningen

Arbetsuppgifterna i lärarhandledningen är kollaborativa; de flesta övningar sker i par eller grupp. Efter varje uppgift uppmuntras att samla ihop och lyfta det som diskuterats.

Språk är en central nyckel till inlärning. Den kognitiva utvecklingen är direkt avhängig språk-utvecklingen. Barn som får öva på att kommunicera, tänka och formulera sig inom olika domäner, genrer och ämnen stärker sitt lärande. Eftersom samtalet är ett verktyg som leder framåt är lärarhandledningens uppgifter utformade så.

Språket i de båda programserierna är förhållandevis enkelt. Men i uppgifterna i lärarhandledningen finns såväl historiska som samhällseliga begrepp som *månlandning*, *statare* och *fattigdom* (m fl) som kan behöva lyftas, förklaras och ges ett sammanhang för att ge eleverna förståelse inför arbetet.

Upphovsrätten till innehållet i den här lärarhandledningen tillkommer UR, om inte något annat särskilt anges. Lärarhandledningen får fritt kopieras, distribueras digitalt och visas i undervisningssammanhang. När lärarhandledningen eller delar av innehållet används på olika sätt ska den ideella upphovsrätten iaktas.

Det här betyder att du som lärare i din undervisning bland annat får kopiera upp så många kopior du behöver av hela eller delar av lärarhandledningen och dela ut till elever, tillhandahålla den digitalt till eleverna i en elevportal eller liknande, eller visa i en Powerpointpresentation. Viktigt att tänka på när du använder lärarhandledningen, på olika sätt, är att det alltid ska gå att se vem eller vilka som har upphovsrätten. Om lärarhandledningen kopieras upp i sin helhet så framgår det redan, men om det är så att du väljer att bara använda någon del behöver du skriva i anslutning till det du använder vem eller vilka det är (UR och/eller annat namn, som framgår i lärarhandledningen).

Mitt liv

Mitt liv

Nordiska museet och UR startar 4 april 2020 insamlingen *Mitt liv*. En chans för eleverna att själva berätta om sina liv – för framtiden. Insamlingen äger rum på mittliv.minnen.se där det även finns möjlighet att ta del av andra skolors material.

Artur Hazelius, Nordiska museets grundare, kallade de människor som tog fram och skänkte minnessaker till museet för skaffare. Vi vill göra barnen till moderna skaffare – och låta dem beskriva sina liv för framtidens forskare. Uppgiften är relativt fri och eleverna får själva välja om de vill skriva, filma, fota eller spela in ljud. Innehållet blir en del av Nordiska museets samlingar.

Tävling för hela klassen

Som ett extra tack utser Nordiska museet med start 2021 "Årets skaffare". Priset går till den skolklass som särskilt väl hjälpt till att spara sin samtid för framtiden.

1942 års barn berättar

Redan 1942 gjordes en likadan insamling av Nordiska museet och UR (dåvarande Skolradion), där tusentals barn fick berätta om sina hem och sina liv. Ett urval av berättelserna presenteras på minnen.se som inspiration.

NORDISKA MUSEET

Eleverna blir "skaffare" – Mitt liv

Mitt liv innehåller fyra uppgifter som alla på olika sätt skildrar elevens tillvaro just nu. Utgångspunkten är en vanlig dag i livet. "Min dag" är grunduppgiften och övriga är fördjupande. Uppgiften/uppgifterna skickas enkelt in till Nordiska museet på sajten mittliv.minnen.se

Obligatorisk uppgift: Min dag

Vad gör du en vanlig dag i ditt liv? Berätta i kronologisk ordning, från morgon till kväll. Var gärna noga med små detaljer som kan avslöja mycket om den tid du lever i. Skildra din dag genom text och/eller foto/film, eller genom att rita, göra en serie eller spela in en podd.

Fördjupningsuppgift: Livet i mitt hem

Visa upp ditt hem – och gör det gärna genom fotografier eller film. Detaljer som du kanske tycker är självklara kan vara extra intressanta att dokumentera, som skafferi, kylskåp och badrum. Det visar vad som är typiskt hemma hos dig i vår tid.

Försök att få med sådant som svarar på frågorna:

- Vilka bor i hemmet?
- Hur länge har du bott där?
- Hur ser det ut hemma hos dig?
- Hur många rum finns i ditt hem?
- Var sover du?
- Har du eget rum?
- Vad ser du utanför ditt fönster?
- Vad gör du i ditt hem?
- Vilken är din favoritplats?
- Vilka regler finns i ditt hem?
- Vad hjälper du till med hemma?

Fördjupningsuppgift: Människorna i mitt liv

Berätta om tre personer som är viktiga för dig. Det kan vara barn, släktingar eller andra vuxna som är betydelsefulla i ditt liv.

- Vilka är de?
- Vad betyder de för dig?
- Vad gör du tillsammans med dem?

Berätta om personerna genom att förslagsvis skriva ner dina tankar, skriva en låttext eller intervjua personerna – kanske har du möjlighet att filma varje intervju?

Fördjupningsuppgift: Mitt liv 2042

Berätta, i dagboksform eller genom ett utdrag ur en kalendersida, om ditt framtida liv.

- Hur tror du att ditt liv och världen ser ut år 2042?
- Vad arbetar du med? Hur bor du? Vad äter du?

Dagboken kan du skriva som en blogg, som en power point eller spela in i form av en pjäs.

Uppgifter som passar alla program

De uppgifter som presenteras på följande sidor passar att jobba med var för sig alternativt som utgångspunkt för uppgifterna till *Mitt liv* alternativt de avsnittsspecifika delarna längre bak i lärarhandledningen.

Tidslinje

Visualisera tiden och de årtal som finns med i episoderna. Koppla också gärna händelserna i programmen till elevernas egen tidslinje. Sådant som familjen eller släkten själva har upplevt. En tidslinje finns som kopieringsunderlag sist i lärarhandledningen.

Hur ser minnena ut?

Minnesarkivet är en viktig plats. Det är där alla minnesjuveler samlas. I programmen har dessa minnen och berättelser en central plats och blir till minnesjuveler när Fabella tar dem till minnesarkivet. Formge din version av ett minne som blir en minnesjuvel. Vilken färg och form har det? Ska just det minnet återskapas i hårda eller mjuka material? Använd fantasin och alla sinnen. Du kan också rita eller skapa en bild/karta/skulptur över minnesarkivet och minnesmaskinen. I den här uppgiften är det bra att ha tillgång till både slöjd- och bildsal, kanske även till hem- och konsumentkunskapsköket, liksom material och tankar från teknikämnet.

Fråga historien

Vi måste dokumentera vår historia för att den ska finnas kvar i framtiden. För att få perspektiv på historiens kretslopp passar det att intervjua en äldre person om hur det var när personen var liten, med frågor som:

- Vad gjorde du när du kom hem från skolan?
- Vad gjorde ni på rasterna?
- Hur var dina lärare?
- Fanns det godis? Vad köpte du i så fall för lördagsgodis?
- Vilken är din minnesjuvel?

Sammanställ intervjun genom att:

- skriva ner intervjun som ett brev
- berätta om personen i en podd
- göra en plansch/kollage/power point med informationen.

Ämnesövergripande arbete

kopplat till Lgr11, del 1 "Skolans värdegrund och uppdrag"

Alla program i *Jakten på den glömda historien* och *Hälsning till framtiden* går att koppla till läroplanens värdegrund och till barns rättigheter. Med fördel kan programmen kopplas till barnkonventionen i ett temaarbete. "Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på." (Lgr 11, grundläggande värden)

UNICEFs affisch med barnkonventionens artiklar finns som kopieringsunderlag sist i handledningen.

Om uppgifter och arbetsformer

I följande planering för ett ämnesövergripande arbetsområde presenteras uppgifter som kan genomföras i helklass eller i grupper. Lyft gärna det som diskuteras i storgrupp. Betona hur samtalet är ett verktyg som leder framåt; att man kommer längre i sina tankar om man tar del av vad andra tänker.

Uppgifter

Frågeställningar kopplade till barns rättigheter

För att arbeta med vilka rättigheter barn har i Sverige idag jämfört med för 100, 50 eller 25 år sedan fungerar alla avsnitt i båda programserierna. Programmen kan kopplas till nedanstående artiklar i barnkonventionen.

- Alla avsnitt i båda serierna kan kopplas till barnkonventionens artiklar 1, 2, 3 & 12.
- Avsnitt 9 och 10 kan dessutom kopplas till 7, 8, 10, 20, 21 & 22.
- Avsnitt 1 och 7 kan dessutom kopplas till 6, 24, 26, 27 & 28.
- Avsnitt 4 kan dessutom kopplas till 10, 31, 32 & 35.

1. Hur lever de barn som Fabella möter på sina tidsresor?
2. På vilket sätt beskriver innehållet i programmen skillnader i barns rättigheter i Sverige – då jämfört med nu?
3. Hur skulle de olika problem som barnen möter ha lösts idag? Om barnen hade haft samma rättigheter då som de har nu.
4. Ge barnkonventionens artiklar en innebörd utifrån barnet i programmens situation. Fundera och samtala kring varför det har funnits behov av just den artikeln.

Förslag på arbetsformer

Arbeta enskilt

Skriv ett brev till något av barnen. Berätta för barnet vilka argument barnet kan ge till de vuxna för att hen ska få ett bättre liv. Använd de rättigheter som barn har i dag, för att ge råd till barnet i avsnittet.

Arbeta i grupper

Spela in ett nyhetsprogram där ni utgår från ett eller flera avsnitt. Gör ett nyhetsinslag för radio eller tv. Intervjua både barn och vuxna och ställ frågor som visar hur innehållet i avsnittet/avsnitten bryter mot de rättigheter som barn har i Sverige i dag.

Skapa ett kollage på lektionerna i bild och slöjd. Lyft fram de rättigheter som barn har i dag och som avsnittet/avsnittet handlar om.

Skapa ett spel, en lek eller en leksak som barnen i avsnittet skulle kunna aktivera sig och leka med för att få känna sig som barn eftersom barn har rätt till lek, vila och fritid.

Mat och miljö Fundera över hur barnen i avsnittet har det utifrån frågor som mat, hygien och miljö. Hur skiljer det sig åt jämfört med hur ni själva lever? Skapa ett stort venndiagram (kopieringsunderlag finns sist i handledningen) där ni skriver eller ritar in skillnader mellan då och nu. I den gemensamma cirkeln i mitten skriver ni sådant som är gemensamt för barnen i avsnitten och er själva.

Avsnittsspecifika uppgifter

De uppgifter som presenteras på följande sidor hör till tv- och radioavsnitten 1, 7, 6, 2 och 5.

De är alla uppbyggda enligt samma mall:

- Diskutera & fundera
- Då & nu: Jämför – hitta skillnader och likheter.

Med hjälp av det venndiagram som finns som kopieringsunderlag kan du enkelt arbeta med övriga avsnitt i programserierna på samma sätt. Syftet är att hitta skillnader och likheter mellan då och nu. Och att se på den historiska situationen utifrån idag.

Avsnitt 1 – tv och radio

1890 Penicillin, folktro och religion

Tema Programmen tar upp frågor som handlar om moral, religiösa tolkningar, konsekvenser av fattigdom och bristande tillgång till utbildning och hälsovård.

Ämneskopplingar svenska, historia, religion, kemi, hem- och konsumentkunskap

Diskutera & fundera

Arbeta enskilt. Sammanfatta sedan diskussionen i grupp.

Fortsätt tankegångarna:

- Att bli sjuk på den här tiden innebar ofta ...
- Mediciner fanns sällan, så istället ...
- Ellakorset skulle ...
- I dag går vi till vårdcentralen eller söker vård i en app, men på den här tiden fick man....
- Om penicillinet hade funnits när Karins syster blev sjuk ...
- Minnesjuvelen i det här avsnittet är...

Då & nu

Arbeta först i grupper. Lyft sedan de olika tankarna i helklass.

Jämför – hitta skillnader och likheter. Vad var typiskt för då och vad är typiskt för nu? Skriv in i ett venndiagram. I mitten samlas sådant som är gemensamt för både då och nu. Där kan man se att historien är ett kretslopp. Börja med att varje grupp får tänka fritt. Lyft därefter diskussionen i helklass. Vilka tankar dominerade? Vilka händelser, teman och begrepp fanns i respektive cirkel?

Använd exemplen nedan om det är svårt att komma igång:

Jämför – hitta skillnader och likheter

Arbeta med venndiagram (kopieringsunderlag finns sist i handledningen).

Cirkel 1: 1890

- avsaknaden av mediciner och botemedel
- folktro och kloka gummor
- onda andar/övernaturliga väsen som orsakar sjukdom
- trånga hem där hygien saknas och trångboddheten är stor

Cirkel 2: 2020

- apotek och vårdcentraler med mediciner som penicillin
- skillnaden mellan tro och vetande (religion mot fakta)
- vetenskapliga grunder för sjukdomars uppkomst
- hem med funktionella maskiner och apparater, lättstädade ytor

Mitten – likheter

- hopp om lösningar
- familjens betydelse
- drömmar om framtiden

Uppdrag – mina historiska glasögon

Arbeta enskilt eller i par.

Varje tid är färgad av de historiska glasögon man har på sig. Det innebär att den kunskap och information man har om världen påverkar hur man ser på den. Du vet alltså mer än barnen i avsnittet. Därför kan du ge dem råd – och kanske hjälpa dem.

Ta på dig dina historiska glasögon och besök år 1890. Vilka råd ger du till Karins familj?

- Vad kan du berätta för dem om framtiden (mediciner, sjukvård, religion, invandring och utvandring)? Du får alltså, till skillnad från Fabella, gripa in i historien. Skriv ner vad du skulle säga till Karins familj.

Avsnitt 7 – tv och radio

1910 Statare

Tema Programmen tar upp frågor som handlar om olika levnadsvillkor och konsekvenser av ohälsa och fattigdom.

Ämneskopplingar svenska, historia, samhällskunskap

Om statare

Innan du tittar på programmet med eleverna eller arbetar med uppgifterna kan eleverna behöva förförståelse om statarsystemet för att få god behållning av tittandet. Sist i lärarhandledningen finns en kort text som kan användas som kopieringsunderlag för genomgång i klassrummet.

Diskutera & fundera

Arbeta enskilt. Sammanfatta sedan diskussionen i grupp.

Fortsätt tankegångarna:

- Jag tror att ...
- I dag skulle vi nog inte ...
- I avsnittet fick vi se...
- Om det hade funnits...
- Om statarna hade fått...
- Att vara statare var nog...
- Det kändes nog svårt att...
- Det är konstigt att....
- Gårdens ägare skulle ha kunnat...
- Jag tror att minnesjuvelen är en symbol för...

Då & nu

Arbeta först i grupper. Lyft sedan de olika tankarna i helklass.

Jämför – hitta skillnader och likheter. Vad var typiskt för då och vad är typiskt för nu? Skriv in i ett venndiagram. I mitten samlas sådant som är gemensamt för både då och nu. Där kan man se att historien är ett kretslopp. Börja med att varje grupp får tänka fritt. Lyft därefter diskussionen i helklass. Vilka tankar dominerade? Vilka händelser, teman och begrepp fanns i respektive cirkel?

Använd exemplen nedan om det är svårt att komma igång:

Jämför – hitta skillnader och likheter

Arbeta med venndiagram (kopieringsunderlag finns sist i handledningen).

Cirkel 1: 1910

- att svälta
- att arbeta hårt med kroppen
- löss och loppor
- tro på trolldom

Cirkel 2: 2020

- vägglöss på väg tillbaka
- lusmedel på apotek
- vetenskap
- äta onyttigt
- röra för lite på sig
- arbeta med datorer

Mitten – likheter

- drömmar om framtiden
- orättvisor (ser olika ut – diskutera)
- familjeliv

Uppdrag – mina historiska glasögon

Arbeta enskilt eller i par.

Varje tid är färgad av de historiska glasögon man har på sig. Det innebär att den kunskap och information man har om världen påverkar hur man ser på den. Du vet alltså mer än barnen i avsnittet. Därför kan du ge dem råd – och kanske hjälpa dem.

Ta på dig dina historiska glasögon och besök Alvar och hans familj. Vilka råd kan du ge dem?

1. Kan du berätta något för dem om hur det kommer att gå för statarna? Kan du hjälpa dem på något annat sätt genom den kunskap som du har? Skriv ett brev till Alvar och hans familj.
2. Intervjua Fru Holm om de statare som bor på hennes gård. Hur ser hon på dem, vad förväntar hon sig och vilken roll har hon själv? Gör intervjun som en radiointervju där en klasskamrat får spela fru Holm och du intervjuar.

Avsnitt 6 – tv och radio

1969 Månen

Tema Programmen tar upp frågor som handlar om demokrati, jämställdhet och olika levnadsvillkor och tar upp frågor om sociala roller och normer i familj och samhälle. År 1969 var många kvinnor ”hemmafruar”, och det var inte självklart för tjejer att studera vidare.

Ämneskopplingar svenska, historia, samhällskunskap, geografi

Diskutera & fundera

Arbeta enskilt. Sammanfatta sedan diskussionen i grupp.

Fortsätt tankegångarna:

- Gruvstrejken innebar...
- Att bli ingenjör var...
- Månlandningen var en....
- Mamman var...
- Pappan...
- Jag tänker att...
- För en tjej på den här tiden så...
- Den största skillnaden mot nu är att...
- Det måste ha varit svårt att...
- En bra sak var att...
- I dag skulle vi nog inte ...
- Minnesjuvelen i det här avsnittet var...

Då & nu

Arbeta först i grupper. Lyft sedan de olika tankarna i helklass.

Jämför – hitta skillnader och likheter. Vad var typiskt för då och vad är typiskt för nu? Skriv in i ett venndiagram. I mitten samlas sådant som är gemensamt för både då och nu. Där kan man se att historien är ett kretslopp. Börja med att varje grupp får tänka fritt. Lyft därefter diskussionen i helklass. Vilka tankar dominerade? Vilka händelser, teman och begrepp fanns i respektive cirkel?

Använd exemplen nedan om det är svårt att komma igång:

Jämför – hitta skillnader och likheter

Arbeta med venndiagram (kopieringsunderlag finns sist i handledningen).

Cirkel 1: 1969 – typiskt för tiden

- kvinnorollen – hemmafru
- arbetsrätt – strejk
- tjejers rättigheter
- månlandning – nyhet

Cirkel 2: 2020 – typiskt för tiden

- tjejer och killar mer jämställda
- expedition till Mars
- många kvinnliga ingenjörer
- kvinnor arbetar utanför hemmet
- arbetsregler, kollektivavtal

Mitten – likheter mellan 1969 och 2020

- julfirande
- umgås med kompisar
- drömmar om framtiden
- gå i skolan

Uppdrag – mina historiska glasögon

Arbeta enskilt eller i par.

Varje tid är färgad av de historiska glasögon man har på sig. Det innebär att den kunskap och information man har om världen påverkar hur man ser på den. Du vet alltså mer än barnen i avsnittet. Därför kan du ge dem råd – och kanske hjälpa dem.

Ta på dig dina historiska glasögon och besök 1969. Vilka råd vill du ge Lotta och hennes familj?

1. Skriv ett brev till Lotta. Vad kan du berätta för henne och hennes familj om framtiden (i gruvan, jämställdhet, rymdfärder osv)?
2. Ta reda på mer om månlandningen. Gör en powerpoint med fakta och bilder från denna historiska händelse.

Avsnitt 2 & 5 – tv och radio

1984 & 1957 Hårdrock och symboler, ungdomskultur och rock'n'roll

Tema Gemensamt för programmen är att de tar upp frågor som kultur, identitet och kön. Program två handlar dessutom om sociala roller och normer i vänskapsrelationer, familj och samhälle. Program fem handlar om olika levnadsvillkor och visar också på vikten av historiska källor såsom den muntliga berättelsen och fotografier.

Ämneskopplingar svenska, historia, musik, samhällskunskap

Diskutera & fundera

Arbeta enskilt. Sammanfatta sedan diskussionen i grupp.

Fortsätt tankegångarna:

- Ungdomar lyssnar ofta på ...
- Musik kan skapa ...
- Olika musikstilar ...
- Vuxna tycker ofta att...
- Minnesjuvelen i det här avsnittet är...

Då & nu

Arbeta först i grupper. Lyft sedan de olika tankarna i helklass.

Jämför – hitta skillnader och likheter. Vad var typiskt för då och vad är typiskt för nu? Skriv in i ett venndiagram. I mitten samlas sådant som är gemensamt för både då och nu. Där kan man se att historien är ett kretslopp. Börja med att varje grupp får tänka fritt. Lyft därefter diskussionen i helklass. Vilka tankar dominerade? Vilka händelser, teman och begrepp fanns i respektive cirkel?

Använd exemplen nedan om det är svårt att komma igång:

Jämför – hitta skillnader och likheter

Arbeta med venndiagram (kopieringsunderlag finns sist i handledningen).

Cirkel 1: 1984

- hårdrockare mot synthare
- nitar och blod
- musik farligt för barn

Cirkel 2: 2020

- musik mer blandad – fler lyssnar på mer
- rappare mot emos
- sex och våld

Cirkel 3: 1957

- musik och dans mot fotboll och sport
- rock'n roll som det nya och spännande
- uppdelning mellan lek och ledig tid/fritidsintressen

Mitten – likheter

Exempel:

- musiken som enande kraft
- typiska kläder som kopplas till musikintresse
- musiken som skiljelinje
- vikten av grupptillhörighet
- gräns mellan ungdomar och vuxna

Uppdrag – mina historiska glasögon

Arbeta enskilt eller i par.

Varje tid är färgad av de historiska glasögon man har på sig. Det innebär att den kunskap och information man har om världen påverkar hur man ser på den. Du vet alltså mer än barnen i avsnittet.

Varje generation av ungdomar har sin musik, som de lyssnar på trots att de vuxna inte förstår sig på den och tycker att den låter skrämig, hemsk eller vulgär.

1. Hur har musiken utvecklats mellan de år som avsnitten handlar om, och fram tills i dag? Ge exempel på nya musikstilar, instrument och artister/grupper.
2. Leta fram musik från 1957, 1984 och 2020. Jämför texter, instrument och framförande. Finns det vissa attribut (kläder, frisyrier, ord och uttryck) som är typiska för de olika stilarna?
3. Vilken typ av musik lyssnar vuxna på, era föräldrar och mor- och farföräldrar? Kan någon av dem berätta om ett starkt musikminne från när de var unga? Intervjua dem i en podd eller skriv en text om det de berättar.

Kopplingar till kursplanen

Programmen knyter an till skolans uppdrag:

“Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.” (*del I, Förståelse och medmännisklighet, LgrII*)

“Skolans mål är att varje elev

- kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,
- respekterar andra människors egenvärde,
- tar avstånd från att människor utsätts för diskriminering, förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor,
- kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen” (*LgrII, Normer och värden*)

De tydligaste kopplingarna till kursplaner finns i svenska, samhällskunskap och historia (årskurs 4-6), samt svenska och SO-ämnena (årskurs 3). Beroende på vilka avsnitt som väljs att titta på och arbeta med finns kopplingar även till andra kursplaner.

Svenska

“Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier. Undervisningen ska även syfta till att eleverna utvecklar förmåga att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra. Eleverna ska ges möjligheter att kommunicera i digitala miljöer med interaktiva och föränderliga texter. Eleverna ska även stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker och kritiskt värderar information från olika källor.” (*Lgr II, ämnets syfte*)

Samhällskunskap

“Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om hur individen och samhället påverkar varandra. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla en helhetssyn på samhällsfrågor och samhällsstrukturer. I en sådan helhetssyn är sociala, ekonomiska, miljömässiga, rättsliga, mediala och politiska aspekter centrala.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att se samhällsfrågor ur olika perspektiv. På så sätt ska eleverna utveckla förståelse för sina egna och andra människors levnadsvillkor, betydelsen av jämställdhet, hur olika intressen och åsikter uppstår och kommer till uttryck och hur olika aktörer försöker påverka samhällsutvecklingen.” (*Lgr II, ämnets syfte*)

Historia

“Undervisningen i ämnet historia ska syfta till att eleverna utvecklar såväl kunskaper om historiska sammanhang, som sin historiska bildning och sitt historiemedvetande. Detta innebär en insikt om att det förflutna präglar vår syn på nutiden och därmed uppfattningen om framtiden. Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur historiska berättelser används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleverna få olika perspektiv på sina egna och andras identiteter, värderingar och föreställningar.” (*Lgr II, ämnets syfte*)

Om statare och statarsystemet

Under ungefär 100 år fanns det statare i Sverige – från början av 1800-talet till 1945. En statare var en person som arbetade på någon av de stora bondgårdarna runt om i Sverige och som bara fick jobb ett år i taget.

Stataren och hans familj fick bo i särskilda statarbostäder. De fick inte pengar som lön. De fick istället den ”in natura”*, eller ”stat” som det också kallades. Det är därför som de kallades statare. Det som statarna fick ”in natura” var varor som råg, vete, rovor, socker och ibland också brännvin. Brännvin är alkohol. Att de bodde gratis räknades också som en del av betalningen. Senare kunde vissa statare få en del av lönen i pengar.

De flesta statare var män men deras fruar fick också uppgifter på gården, till exempel att mjölka korna. Att mjölka kallades för ”den vita piskan” eftersom det var ett hårt arbete.

Det var inte något bra liv att vara statare. Många såg ner på statare. Husen de bodde i var ofta dåliga. Det var kallt och dragigt. Husen kunde också vara fulla av loppor och löss. Eftersom statarna inte fick lön i pengar kunde de inte heller köpa en egen bostad. De kunde inte ens köpa mat eller andra saker själva.

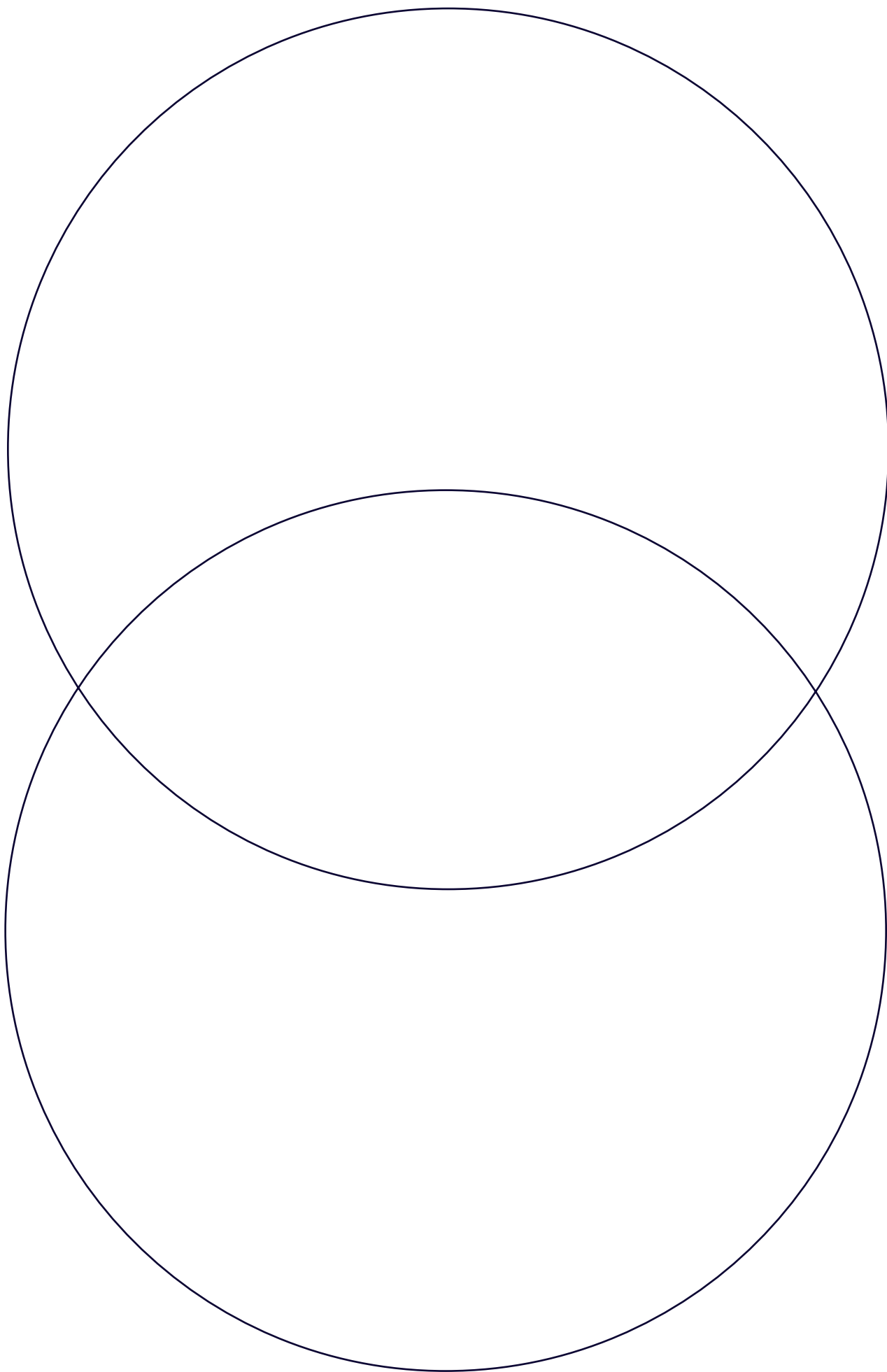
**in natura = betalning i annat än pengar, t ex mat eller bostad.*

1890

Idag

BARNKONVENTIONEN

REGLER OM BARNS RÄTTIGHETER

UNICEF är FN:s barnfond och arbetar i 190 länder för att barnkonventionen ska följas. Vi kämpar för att alla barn, över hela världen, ska få sina rättigheter uppfyllda.

- 1** Som barn räknas varje människa under 18 år.
- 2** Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.
- 3** Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas det som bedöms vara barnets bästa.
- 4** Varje stat ska ta ansvar för och nyttja sina resurser till fullo för att uppfylla barns rättigheter. Där det behövs ska stater samarbeta internationellt.
- 5** Barnets föräldrar eller annan vårdnadshavare ansvarar för barnets uppfostran och utveckling. De ska också stötta barnet i att få sina rättigheter uppfyllda.
- 6** Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.
- 7** Barn har rätt till ett eget namn och ett medborgarskap. Barnet har rätt, så långt det är möjligt, att få veta vilka dess föräldrar är och få deras omvårdnad.
- 8** Barn har rätt till sin identitet, sitt medborgarskap, sitt namn och sina släktförhållanden.
- 9** Barn ska inte skiljas från sina föräldrar, utom när det är nödvändigt för barnets bästa.
- 10** Barn har rätt att återförenas med sin familj om familjen splittrats.
- 11** Varje stat ska bekämpa olovligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet.
- 12** Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.
- 13** Barn har rätt till yttrandefrihet; att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter, med respekt för andra personers rättigheter.
- 14** Barn har rätt att utöva vilken religion de vill, eller ingen alls.
- 15** Barn har rätt att delta i föreningar och fredliga sammankomster.
- 16** Barn har rätt till ett privatliv.
- 17** Barn har rätt att få tillgång till information via till exempel internet, radio och tv. Staten ska uppmuntra att det skapas material som är av värde för barn och som inte är skadligt.
- 18** Barnets föräldrar eller vårdnadshavare, har gemensamt huvudansvar för barnets uppfostran och utveckling, med statens stöd.
- 19** Barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp.
- 20** Barn som av olika anledningar inte kan bo kvar i sin hemmiljö har rätt till skydd och stöd från staten, samt rätt till ett alternativt hem.
- 21** Vid adoption ska staten säkerställa att största vikt ges till vad som bedöms vara barnets bästa.
- 22** Barn på flykt har rätt till skydd, och hjälp att spåra och hitta sina föräldrar eller andra familjemedlemmar.
- 23** Barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv samt hjälp att aktivt delta i samhället.
- 24** Barn har rätt till bästa möjliga hälsa, tillgång till hälso- och sjukvård samt till rehabilitering. Traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa ska avskaffas.
- 25** Varje stat ska regelbundet se till att ett barn som är omhändertaget av myndigheter behandlas väl.
- 26** Barn har rätt till social trygghet samt till statligt stöd, ifall föräldrar eller annan vårdnadshavare saknar tillräckliga resurser.
- 27** Barn har rätt till skälig levnadsstandard, till exempel bostad, kläder och mat.
- 28** Barn har rätt till utbildning. Grundskolan ska vara obligatorisk, kostnadsfri och tillgänglig för alla.
- 29** Skolan ska hjälpa barnet att utvecklas och lära barnet om mänskliga rättigheter.
- 30** Barn som tillhör etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, eller som tillhör ett urfolk, har rätt till sitt språk, sin kultur och sin religion.
- 31** Barn har rätt till lek, vila och fritid.
- 32** Barn har rätt att skyddas mot ekonomiskt utnyttjande och mot arbete som är skadligt eller som hindrar barnets skolgång.
- 33** Barn ska skyddas från narkotika.
- 34** Barn ska skyddas från alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp.
- 35** Varje stat ska förhindra bortförande och försäljning av, eller handel med, barn.
- 36** Varje stat ska skydda barn från alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet.
- 37** Barn ska inte utsättas för tortyr, annan grym behandling, bestraffning eller dödsstraff. Frihetsberövande av ett barn ska ske i enlighet med lag och får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid.
- 38** Varje stat ska säkerställa skydd och omvårdnad av barn som berörs av en väpnad konflikt.
- 39** Barn som har utsatts för vanvård, utnyttjande, övergrepp, tortyr eller väpnade konflikter har rätt till rehabilitering och social återanpassning.
- 40** Barn som anklagas för brott, eller har blivit dömt för en straffbar handling, har rätt att behandlas rättvist och respektfullt, få juridiskt stöd samt återanpassas i samhället.
- 41** Om det finns bestämmelser i en stat, som går längre för barns rättigheter än innehållet i barnkonventionen, gäller de bestämmelserna.
- 42** Varje stat ska göra barnkonventionen allmänt känd bland både vuxna och barn.
- 43–54** Regler om hur barnkonventionen följs upp och vad stater ska göra för att följa den.

Det här är en sammanfattning av barnkonventionen. För mer information och för att läsa barnkonventionen i sin helhet: unicef.se/barnkonventionen